

Γιατί γιορτάζουμε τα Θεοφάνεια στις 6 Ιανουαρίου; (Δημήτριος Μόσχος, Επ. Καθηγητής Τμ. Θεολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών)

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)



«Στις 6 Ιανουαρίου κλείνει ένα πλουσιότατο σε λατρευτικά δρώμενα, παραδοσιακά έθιμα και μακραίωνες συνήθειες Δωδεκαήμερο, που συνδέεται με κεντρικά στοιχεία του χριστιανικού Ευαγγελίου: την κατά σάρκα γέννηση, την Περιτομή και τη Βάπτισή του Ιησού Χριστού, που είναι βασικοί σταθμοί της Ενανθρώπησης του Θεού στον κόσμο. Παράλληλα, την 1η του έτους εορτάζεται και η μνήμη του μεγάλου Πατέρα της Εκκλησίας μας, Βασιλείου αρχιεπισκόπου Καισαρείας της Καππαδοκίας. Ο συνδυασμός όλων αυτών των στοιχείων κάνουν το διάστημα αυτό έναν πόλο εορταστικό και λατρευτικό στην καρδιά του χειμώνα, που συμπληρώνεται από τον αντίστοιχο εαρινό, δηλαδή εκείνον των πασχαλίων εορτών. Πώς προέκυψε όμως ιστορικά το εορταστικό αυτό σύμπλεγμα;



Η αρχή των Θεοφανείων

Για τις εορτές και τη λατρεία των πρώτων Χριστιανών οι πηγές μας είναι βέβαια τα βιβλία της Καινής Διαθήκης, κατόπιν οι λεγόμενοι Αποστολικοί Πατέρες, που υπήρξαν μαθητές και “ακουσταί” των Αποστόλων, όπως ο Ιγνάτιος Αντιοχείας, ο Κλήμης Ρώμης και άλλοι, και κατόπιν άλλοι χριστιανοί συγγραφείς του 2ου και 3ου αιώνα, καθώς και κείμενα κανόνων, προτροπών και διδαχών που γράφτηκαν τότε. Σ’ αυτά ξεχωρίζουμε το Πάσχα και την κυριακάτικη Θ. Λειτουργία, τις καθημερινές προσευχές και το βάπτισμα των νέων Χριστιανών, που γινόταν ομαδικά το Μέγα Σάββατο το βράδυ. Για την περίοδο αυτή, του χειμώνα, η πρώτη μαρτυρία που έχουμε είναι του Κλήμεντος του Αλεξανδρέως στο δεύτερο μισό του 2ου αιώνα (δηλαδή 150-210), που μας πληροφορεί ότι οι οπαδοί του Βασιλείδη (που ήταν της αίρεσης των Γνωστικών) γιόρταζαν την ημέρα “του βαπτίσματος του Κυρίου” με αγρυπνίες και αναγνώσματα, χωρίς όμως να συμφωνούν όλοι για την ημερομηνία – άλλοι την τοποθετούσαν στις 6 κι άλλοι στις 10 Ιανουαρίου.

Όπως συμπεραίνουν νεώτεροι ειδικοί, από το διάστημα αυτό, ξεκινώντας ίσως από την Αλεξάνδρεια, μέχρι τα μέσα του 4ου αιώνα σ’ όλη την Ανατολή, την 6η Ιανουαρίου εορταζόταν μια τριπλή εορτή: η γέννηση του Χριστού, η προσκύνηση

των μάγων και η βάπτισή Του. Η λέξη “Επιφάνεια” καλύπτει και τις τρεις εορτές, είναι η φανέρωση του Θεού ως βρέφους στους ανθρώπους γενικά και στους Μάγους ειδικά, η φανέρωση της Θεότητας στον Ιορδάνη με τη συμμαρτυρία του Πατρός και του Πνεύματος.

Γιατί όμως στις 6 Ιανουαρίου;

Η προέλευση, πιθανότατα, είναι εξωβιβλική: είναι γνωστό, ότι αιγύπτιοι λάτρεις ενός μυστηριακού θρησκειύματος εόρταζαν την εμφάνιση του Χρόνου ή Κρόνου μέσα από τα νερά του Νείλου στις 6 Ιανουαρίου. Αυτή ήταν μια από τις πολλές ειδωλολατρικές “Επιφάνειες”. Είναι φανερό ότι οι Χριστιανοί ξεκίνησαν στην Αίγυπτο να δίνουν τη δική τους απάντηση για το ποια είναι η πραγματική “Επιφάνεια” του Θεού μέσα από τα νερά: αυτή του βαπτιζομένου Ιησού. Με το παράδειγμά Του και την εντολή Του αργότερα για βάπτιση των πιστευόντων όχι μόνο πλέον “εν ύδατι” (όπως στην θρησκευτική πρακτική πολλών ανατολικομεσογειακών θρησκειών, όπου το λιγοστό νερό θεωρείται πάντα θεόσταλτο καθαρτήριο), αλλά και “εν Πνεύματι”, ο Χριστός αναδείκνυε τη μοναδική ιστορική “Επιφάνεια” του Θεού σε μια ιστορία ευθύγραμμη, που δεν επαναλαμβάνεται. Αντίθετα, η “Επιφάνεια” των νερών ή του θεού-Ηλίου (solis invicti) στη Δύση, κατά το χειμερινό ηλιοστάσιο, ήταν η αποθέωση της κυκλικής φυσικής ροής του κόσμου.